

**ARAŞTIRMA
MAKALESİ**

Demet Merder Coşkun¹
Candan Kendir Çopurlar²
Hakan Mut³
Süheyla Atalay⁴
Tuğba Onat²
Halil Volkan Tekayak⁵
Hilal Toplu Öztürk⁶
Saliha Şahin⁴
Merve Karademirci⁷
Kübra Makara⁸
Ozan Şengül⁹

¹Gevaş Devlet Hastanesi, Van
²Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, İzmir
³Tepecik Eğitim Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, İzmir
⁴Marmara Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, İstanbul
⁵Çukurova Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Adana
⁶Gebze 1 Nolu Aile Sağlığı Merkezi, Kocaeli
⁷Necmettin Erbakan Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya
⁸Haydarpaşa Numune Eğitim Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Kliniği, İstanbul
⁹Ankara Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara

Yazışma Adresi:

Uzm.Dr.Demet Merder Coşkun
Gevaş Devlet Hastanesi,
Karşıyaka Mah., 100.Yıl Cad.,
Gevaş, Van, Türkiye
Tel: 0(432) 612 20 65
Cep tel: 0531 303 13 69
e-mail: demetmerder@gmail.com

Konuralp Tıp Dergisi

e-ISSN1309-3878
konuralptipdergi@duzce.edu.tr
konuralptipdergisi@gmail.com
www.konuralptipdergi.duzce.edu.tr

Uluslararası Değişim Programları Genç Aile Hekimlerinin Kişisel ve Profesyonel Gelişimlerine Olumlu Etki Etmektedir

ÖZET

Amaç: Vasco da Gama Hareketi (VdGM), Dünya Aile Hekimliği Birliği (WONCA)'nin Avrupalı genç aile hekimleri için kurulmuş bir çalışma grubudur. VdGM, değişim programları düzenleyerek genç aile hekimlerine farklı ülkelerdeki sağlık sistemlerini gözlemleme imkânı sağlamaktadır. VdGM Prekonferans 2015 Değişim Programı İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, VdGM Prekonferans 2015 Değişim Programı katılımcılarının değişim programlarından beklentilerini, değişim programlarından elde ettikleri deneyimleri ve bu deneyimlerin günlük hayatlarına etkilerini değerlendirmektir.

Gereç yöntemi: Bu çalışma niteliksel bir çalışmadır. Veriler, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket aracılığıyla ve yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Analizlerde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmaya 9 kadın, 8 erkek olmak üzere toplam 17 kişi katıldı. Katılımcıların %52,9'u (n:9) aile hekimliği asistanı, %47,1'i (n: 8) aile hekimliği uzmanıydı. Değişim programına katılımları sırasında katılımcıların %58,8'i (n:10) en az bir konuda zorluk yaşamıştı. Zorluk yaşayan grup ile yaşamayan grup arasında cinsiyet, yaş, asistan veya uzman olma, daha önce benzer bir değişim programına ev sahipliği yapma açısından anlamlı bir ilişki saptanmadı. Katılımcıların tamamı "kültürel deneyim kazanma", "arkadaş edinme", "uluslararası bağlantı oluşturma" ile "farklı sağlık sistemlerini öğrenme" kişisel ve profesyonel hedeflerini karşılamıştı. Katılımcıların %82,3'ü (n:14) değişim programının kişisel gelişimini pozitif yönde etkilediğini belirtti.

Sonuç: Bu çalışma, değişim programlarının genç aile hekimlerine kişisel ve profesyonel katkıları, programların geliştirilmesi gereken yönlerini ve genç aile hekimlerinin bu programlara katılımının önündeki çeşitli engelleri ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Vasco da Gama Hareketi, Genç Aile Hekimleri, Uluslararası Değişim Programı

International Exchange Programs Influence the Personal and Professional Development of young General Practitioners Positively

ABSTRACT

Objective: Vasco da Gama Movement (VdGM) is the World Organization of Family Doctors (WONCA) working group for European new and future General Practitioners (GPs). VdGM gives the opportunity to young GPs to observe healthcare systems in different countries by organizing exchange programs. VdGM Preconference 2015 Exchange Program was organized in Istanbul in Turkey.

Aim of this study was to assess expectations of the participants and their experiences from the program and its impact on their lives.

Methods: This is a qualitative study. Data was acquired by a questionnaire including multiple choice and open ended questions by face-to-face method. Analysis was done using thematic analyze technique.

Results: Nine female and 8 male, seventeen people was included in this study. Fifty two point nine percent (n:9) of participants were residents and %47.1 (n: 8) of them were specialists in family medicine. Fifty eight point eight percent (n:10) of the participants were experienced at least one difficulty while participating to this program. There was no difference between the groups who had difficulties and no difficulties in terms of gender, being resident or specialist, being a host in a previous program or not (p>0.05).

All participants achieved their personal and professional goals including "cultural experience", "making friends", making international contact" and "learning health systems". Eighty two point three percent (n:14) of the participants stated that program influenced their personal development positively.

Conclusion: This study shows the personal and professional benefits of an exchange program and reveals the shortcomings of the program and the difficulties experienced during the program.

Key Words: Vasco da Gama Movement, Young General Practitioners, International Exchange Program

GİRİŞ

Vasco da Gama Hareketi (VdGM; Vasco da Gama Movement), Avrupalı aile hekimliği uzmanlık öğrencileri ve uzmanlığının ilk beş yılındaki aile hekimliği uzmanlarının yararına çalışan Dünya Aile Hekimliği Örgütü'nün (WONCA; World Organization of FamilyDoctors) çalışma grubudur (1,2). VdGM Değişim grubu, çeşitli değişim programları düzenleyerek genç aile hekimlerine farklı ülkelerdeki birinci basamak sağlık sistemi ve aile hekimliği uygulamalarını yerinde inceleme imkânı sağlamaktadır. Değişim programlarının katılımcıların kişisel ve profesyonel gelişimlerine olduğu kadar, sağlık uygulamalarının kalitesini arttırmaya da katkısı olduğu düşünülmektedir (3,4).

Farklı ülkelerde gerçekleştirilen değişim programlarına ülkemizden meslektaşlarımızın katılımına aracılık eden VdGM Türkiye değişim grubu, ülkemizin ikinci konferans değişim programı olan VdGM 2015 Prekonferans Değişim Programı'nı 11.VdGM Prekonferansı ve 20.WONCA Avrupa Konferansı öncesinde, 17-20 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirmiştir. Program İstanbul, İzmir ve Hatay illerimizde eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Program kapsamında İstanbul'da 10, İzmir'de 7 ve Hatay'da ise 1 yabancı meslektaşımız, gönüllü aile hekimliği asistan ve uzmanlarının evlerinde konuk edilmiş, yine gönüllü aile hekimliği uzmanlarının çalıştığı aile sağlığı merkezlerini ziyaret etmiştir.

Bu çalışmanın amacı, VdGM Prekonferans 2015 Değişim Programı katılımcılarının sosyo-demografik özelliklerini, ülkelerindeki aile hekimliği uygulamalarını, değişim programlarından beklentilerini, değişim programlarından elde ettikleri deneyimler ile bu deneyimlerin günlük hayatlarına etkilerini değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma niteliksel bir çalışmadır, Çalışmanın etik kurul onayı Marmara Üniversitesi tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik kurulu'ndan alınmıştır.(Tarih 4.11.2016 Protokol kodu: 09.2016.539) Katılımcılara araştırma hakkında sözel bilgi verilip, sözlü onamları alınmıştır. VdGM Prekonferans 2015 Değişim Programı'nın son günü tüm katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemi ile anketler uygulanmıştır.

Çalışmada katılımcılara yaş, cinsiyet, milliyet, yaşadığı ülke, konuşabildiği diller, çalışma durumu ve çalışma süresi sorularını içeren bir sosyo-demografik veri anketi uygulanmıştır. Ankette bunlara ek olarak, ülkelerinde aile hekimliği uzmanlığı eğitimi süresini, kurumlarının değişim programlarına katılma durumunu, değişim programlarına katılmalarının önündeki bariyerleri sorgulayan çoktan seçmeli sorular ile değişim programından elde etmek istedikleri kişisel ve profesyonel hedeflerini ve değişim programının bu hedeflerine katkılarını sorgulayan 5'li likert tipinde sorular sorulmuştur. Katılımcılara ayrıca VdGM Prekonferans 2015 Değişim Programı'ndan kazanımlarını, bu kazanımları

hangi yolla sağladıklarını, başka bir şekilde aynı deneyimi yaşamının mümkün olup olamayacağını ve bu deneyimin günlük hayatlarını nasıl etkilediğini sorgulayan açık uçlu sorular da sorulmuştur.

İstatiksel analizler, SPSS 15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı sürekli değişkenler için ortalama, standart sapma; kategorik değişkenler için sıklık ve yüzde dağılımları verilmiştir. Bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenler ile karşılaştırılmasında ki-kare testi, student-t testi, mann-whitney u testi ve ilişkilerin değerlendirilmesinde pearson korelasyon testi uygulanmıştır. P değeri <0,05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Kalitatif sorular tematik analiz yöntemiyle, biası önlemek için 3 ayrı araştırmacı tarafından analiz edilmiştir.

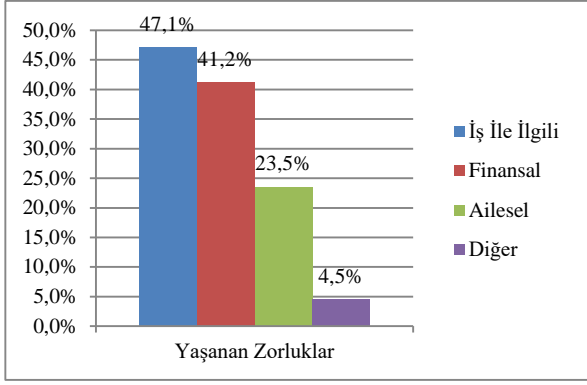
BULGULAR

Çalışmamıza 9 kadın, 8 erkek olmak üzere 17 kişi katıldı. Katılımcılar 13 farklı ülkeden, 15 farklı milliyetten gelmekteydi. Katılımcıların anadili ve VdGM değişim programlarında ortak dil olarak kullanılan İngilizce dışında konuşabildiği yabancı dil sayısı ortalaması 1.47±1.32 (0-4) olarak saptandı. Yaş ortalaması ise 32.81±4.83 (25-43) olarak saptandı. Değişime katılanların %52.9'u (n:9) aile hekimliği asistanı, %47.1'i (n: 8) ilk 5 yılında olan aile hekimliği uzmanıydı.

Katılımcıların tamamı ülkelerinde aile hekimliği yapabilmek için uzmanlık eğitimi alınması gerektiğini belirtti. Ülkelerinde gerekli olan aile hekimliği uzmanlık eğitiminin süresi sorgulandığında katılımcıların %35.3'ü (n:6) 1-3 yıl, %64.7'si (n:11) 4 yıl ve daha fazla süre aile hekimliği uzmanlık eğitimi gerektiğini belirtti. Ülkelerindeki aile hekimliği organizasyon şekli sorgulandığında katılımcıların %41.2'si (n:7) devlet, %41.2'si (n:7) devlet-özel karışık ve %17.6'sı (n:3) özel aile hekimliği modeline sahip olduklarını belirtti.

Katılımcıların %76.5'inin (n:13) daha önce benzer bir değişim programına ev sahipliği yaptığı öğrenildi. Değişim programlarına katılımın zorlukları sorgulandığında, katılımcıların %58,8'inin (n:10) en az bir konuda zorluk yaşadığı belirlendi. Zorlandıkları konular değerlendirildiğinde katılımcıların %47.1'i (n:8) iş yeri ile ilgili durumlar, %41.2'si (n:7) finansal zorluklar, %23.5'i (n:4) ailevi nedenler ve %4.5'i (n:2) diğer nedenler konusunda zorluk yaşadığını belirtti (Şekil 1). Değişim programına katılırken zorluk yaşayan ve yaşamayan gruplar cinsiyet, asistan veya uzman olmak, daha önce değişim programlarına ev sahipliği yapmış olmak veya olmamak ile 1-3 yıl veya >4yıl uzmanlık eğitimi almak açısından karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı (p>0,05) (Tablo 1).

Katılımcıların değişim programından elde etmek istediği kişisel ve profesyonel hedeflerini sırası ile "Önemli değil", "Az önemli", "Ne önemli, ne önemsiz", "Önemli" ve "Çok önemli" olarak puanlamaları istendi.

Şekil 1. Katılımcıların Değişim Programına Katılırken Yaşadıkları Zorluklar

Kişisel hedefler açısından katılımcıların tamamı kültürel deneyimi ve arkadaş edinme/arkadaşlık ilişkilerini, %76.5'i (n:13) turizmi, %41.2'si (n:7) dil becerisini; profesyonel hedefler açısından ise katılımcıların tamamı uluslararası bağlantı oluşturmayı ve sağlık sistemlerini öğrenmeyi, %47.1'i (n:8) teknik becerilerini geliştirmeyi, %29.4'i (n:5) ise yeni iş fırsatları oluşturmayı "Önemli" veya "Çok önemli" olarak değerlendirdi. Katılımcılardan değişimin kişisel ve profesyonel hedeflerine katkıları 1'den 5'e kadar (1 en düşük, 5 en yüksek) puanlamaları istendi. Kişisel hedeflere katkı açısından katılımcıların tamamı kültürel deneyime, %94.1'si (n:16) arkadaş edinme/arkadaşlık ilişkilerine, %82.3'ü (n:14) turizm hedefine, %64.7'si (n:11) dil becerisine; profesyonel hedeflere katkı açısından puanlamada ise katılımcıların tamamı uluslararası bağlantı oluşturmaya ve sağlık sistemlerini öğrenmeye, %35.2'si (n:6) teknik beceriye, %17.6'sı (n:3) ise yeni iş fırsatları oluşturmaya 4 ve üzerinde puan verdi. Katılımcıların değişim programlarından elde etmek istedikleri kişisel ve profesyonel hedefleri ile değişim programının bu hedeflere katkısı Şekil 2'de gösterildi.

"Bu değişim programından kendinize ne kattınız?" sorusuna, katılımcıların %58,8'i (n:10) "Diğer ülkelerin sağlık sistemlerini öğrendim." cevabını verirken, bu yanıtı %41,2 (n:7) ile "Daha fazla motivasyon ve ilham edindim." cevabı takip etti. Bunların dışında "Yalnız olmadığımızı, problematik sağlık sistemleri ile herkesin uğraştığını farkettim.", "Birinci basamağın geliştirilmesi için birçok proje geliştirdim.", "Türkiye'deki sağlık sistemini öğrendim.", "Yeni arkadaşlar edindim.", "Türk kültürünü tanıdım." ve "Sosyal medya yetenekleri kazandım." cevapları verildi (Şekil 3). Bu katkıları nereden elde ettiklerini sorulduğunda, katılımcıların %70,6'sı (n:12) "Birbirimizden" yanıtını verdi, bunu %35,3 (n:6) ile "Sağlık merkezi ziyareti" ve %23,5 (n:4) ile de "Ev sahipleri" yanıtları takip etti. Bunların dışında "Sözlü sunular", "Diğer Türkler" ve "Dil kursu" yanıtları da verildi (Şekil 4). Katılımcılara aynı katkıyı başka bir yolla elde edip edemeyecekleri sorulduğunda, katılımcıların %88,2'si (n:15) "Hayır" yanıtı verirken, %11,8'i (n:2) kişi "Evet" yanıtı verdi. Bu yanıtları "Direkt iletişim güzeldir." ve "Bir sağlık

merkezini çevrimiçi (sanal ortamda) ziyaret edemezsiniz." yanıtları destekledi.

Katılımcılara "Türkiye'de edindiğiniz deneyim günlük pratiğinizi nasıl etkileyecek?" diye sorulduğunda, katılımcıların %82,3'ü (n:14) kişisel gelişimini pozitif yönde etkilediğini ve bundan sonra daha toleranslı, daha kabul edebilir, daha iyi iletişim kuran, daha çok gülümseyen ve tanımadan insanları yargılamayan bireyler olacaklarını belirtti. Katılımcıların %17,6'sı (n:3) diğer ülkelerde problemlerin nasıl çözüldüğünü inceleyerek kendi ülkesindeki problemlere çözüm arayacağını belirtti. Katılımcıların %11,8'i (n:2) kendi ülkesinde benzer bir değişim programı organize edeceğini belirtti. Bunların dışındaki yanıtlar ise "Diğer girişimlere açık fikirli olacağım.", "Mentor olduğumda eğitim alanlarla aramı iyi tutacağım.", "Kendi ülkemde hemşirelerin görevlerini inceleyip Türkiye ile karşılaştıracam." şeklindeydi (Şekil 5).

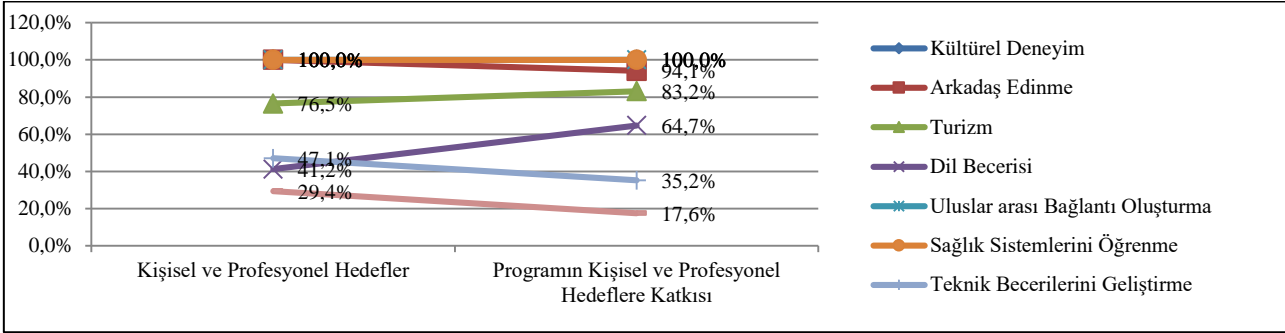
TARTIŞMA

Vasco da Gama Hareketi'nin çatısı altında gerçekleştirilen diğer değişim programları ile karşılaştırıldığında katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımlarının çalışmamızla benzer olduğu görülmektedir (5-7).

Değişim programının katılımcıların kişisel hedeflerinin tümünü karşıladığı görülmüştür. Özellikle değişim programlarının yabancı dil gelişimine katkısı katılımcıların beklentisinin çok üzerinde bulunmuştur. Katılımcıların yaklaşık dörtte biri yabancı dil becerisini geliştirmeyi hedefleyerek değişim programına katıldığını bildirirken, değişim programı sonucunda katılımcıların yarıya yakını yabancı dil becerisinde bir artış olduğunu belirtmiştir. Değişim programlarının genç hekimlerin sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağladığı yapılan benzer çalışmalarla da gösterilmiştir (8-10). Katılımcıların büyük bir çoğunluğu değişim programından elde ettikleri katkıları "Birbirlerinden" sağladıkları yanıtını vermiştir. Yabancı dil becerisindeki katkının da değişim programı boyunca çeşitli kültür ve dillere sahip katılımcılar arasında kurulan iletişimin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Değişim programının, katılımcıların profesyonel hedeflerinden biri olan uluslararası bağlantı oluşturma ve sağlık sistemlerini öğrenme hedefini tamamen karşıladığı görülmektedir. Ülkelerindeki uzmanlık eğitim süresi ve aile hekimliği organizasyon şekli açısından çeşitli farklılıklar gösteren katılımcılar, değişim programı boyunca hem ülkemizin hem de diğer katılımcıların aile hekimliği uygulamalarını öğrenme fırsatı bulmuşlardır. Katılımcılar, bu bilgi paylaşımı sayesinde, değişim programından elde etmek istedikleri profesyonel hedeflerinin tamamını karşılamış olduklarını ve "Diğer ülkelerin sağlık sistemlerini öğrenme" çıktısını sağladıklarını belirtmişlerdir. Değişim programlarının farklı ülke sağlık sistemlerini öğrenme ve profesyonel hedeflere katkı sağladığı benzer başka çalışmalarla da gösterilmiştir (11-13).

		Cinsiyet			Çalışma Durumu			Önceki Değişim Deneyimi			Eğitim Süresi (yıl)		
		K %	E %	p	Asistan %	Uzman %	p	Var %	Yok %	p	1-3 %	>4 %	p
İş ile İlgili	Evet	29,4	17,6	0,457	23,5	23,5	0,819	29,4	17,6	0,200	11,8	35,3	0,402
	Hayır	23,5	29,4		29,4	23,5		47,1	5,9		23,5	29,4	
Finansal	Evet	23,5	17,6	0,772	11,8	29,4	0,092	23,5	17,6	0,116	11,8	29,4	0,627
	Hayır	29,4	29,4		41,2	17,6		52,9	5,9		23,5	35,3	
Ailesel	Evet	5,9	17,6	0,200	11,8	11,8	0,893	11,8	11,8	0,154	5,9	17,6	0,622
	Hayır	47,1	29,4		41,2	35,3		64,7	11,8		29,4	47,1	
Diğer	Evet	5,9	5,9	0,929	5,9	5,9	0,929	5,9	5,9	0,347	0,0	11,8	0,266
	Hayır	47,1	41,2		47,1	41,2		70,6	17,6		35,3	52,9	

Şekil 2. Katılımcıların Kişisel ve Profesyonel Hedefleri ile Değişim Programının Bu Hedeflere Katkısı

Katılımcıların yaklaşık yarısı teknik becerilerini geliştirmeyi hedefleyerek değişim programına katıldığını bildirirken; değişim programının sonucunda bu hedeflerini beklenen düzeyde karşılayamadıkları dikkat çekmektedir. Buna engel olan durumun VdGM değişim programlarında katılımcıların ziyaret ettikleri kliniklerde sağlık hizmeti vermemesi, ziyaretlerinin tamamen gözleme dayalı olması, teknik beceri gerektiren işlemleri uygulayamamaları olduğu düşünülmektedir. Yine benzer şekilde katılımcıların yeni iş fırsatları bulma hedeflerini de yeterince karşılayamadıkları görülmüştür. Farklı ülkelerde yeni iş fırsatları bulmak, diploma denkliği, dil yeterliliği ve maddi kazanç gibi çok çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Değişim programı, katılımcılara tüm bu konularda yeterli bilgi sağlayamamış veya ülkemizdeki çalışma koşulları katılımcılara cazip gelmemiş olabilir.

Katılımcıların değişim programına katılımları ile ilgili yaşadıkları zorluklarının başında iş ile ilgili zorluklar ve finansal zorluklar olduğu görülmüştür. Yapılan benzer bir çalışmada genç hekimlerin uluslararası programlara katılımları konusunda benzer sıkıntılar yaşadıklarını, bunun başlıca nedeninin uluslararası programların pek çok ülkenin uzmanlık eğitimi müfredatında yer almaması olduğu ileri sürülmüştür (14). İngiltere’de yapılan bir başka çalışmada benzer bir değişim programına katılmak için burs imkanı sağlanmasının genç hekimleri motive ettiği belirtilmiştir (15). Yakın bir gelecekte uluslararası programların uzmanlık eğitimi müfredatında yer alması ve bu programlara katılacak misafirlere ve ev sahiplerine belli bir maddi destek

sağlanması ile daha çok meslektaşımızın bu programlardan faydalanabileceği düşünülmektedir.

Vasco da Gama Hareketi’nin tıpkı bir virüs gibi bulaşıcı bir etkisinin olduğunu; bir kere bu virüsle karşılaşınca virüsün etkilerinin sonraki süreçte de artarak devam ettiği düşünülmektedir (16). Bu görüşü destekler şekilde katılımcıların büyük bir çoğunluğu daha önce bir benzer bir programa ev sahipliği yaptığını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların bir kısmı da bundan sonraki dönemde benzer bir programı ülkesinde uygulama isteğini belirtmiştir.

SONUÇ

Vasco da Gama Hareketi, değişim programları aracılığıyla çeşitli din, dil ve ırktan binlerce genç aile hekiminin bir araya gelip deneyimlerini paylaşabildikleri, kişisel ve profesyonel hedeflerini karşılayabildikleri, bilgi ve becerilerini geliştirebildikleri bir ortam oluşturmaktadır. Çalışmamız değişim programlarının katkılarını ortaya koymakla birlikte programlarla ilgili eksiklikler ve programa katılımın önündeki çeşitli engelleri de ortaya koymaktadır. Değişim programlarına katılımının önündeki engeller ve bunlara yönelik çözüm yolları yapılacak bir başka araştırmanın konusu olabilir.

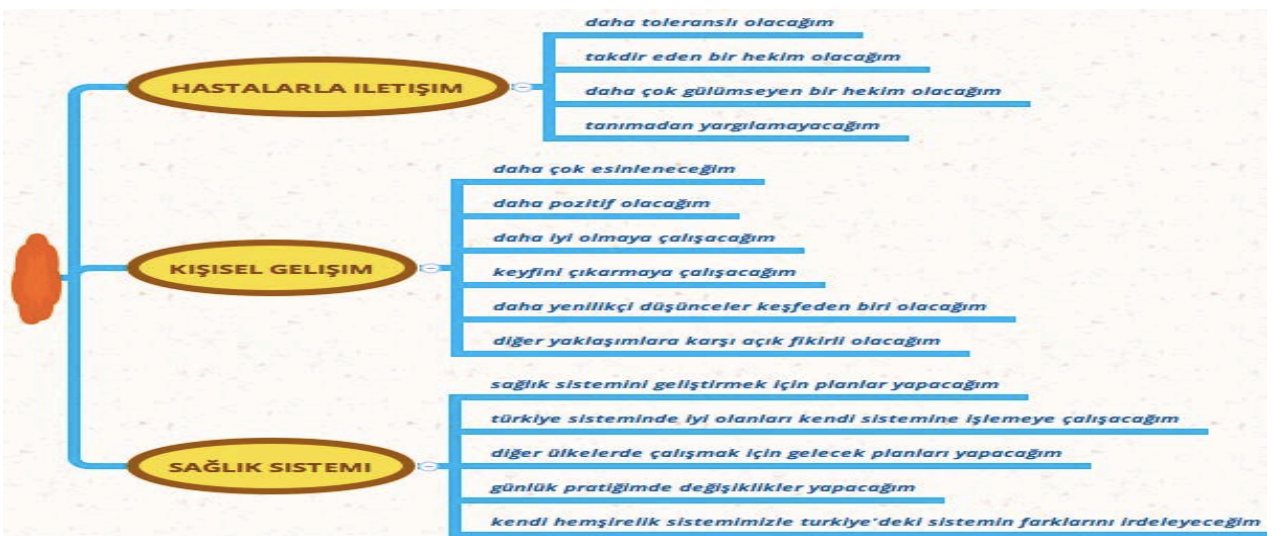
Disiplinimizi daha ileriye taşımak, global bir bakış açısı kazanmak ve farklı ülkelerdeki meslektaşlarımız ile iletişim kurmak için tüm genç aile hekimlerini Vasco da Gama Hareketi değişim programlarına ilgi göstermeye ve ülkemizde gerçekleştirilecek değişim programları için yapılan çalışmalara destekte bulunmaya davet ediyoruz.

Şekil 3. Katılımcıların, "Bu değişim programından kendinize ne kattınız?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Şekil 4. Katılımcıların, "Bu Kazanımları Nasıl Elde Ettiniz?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Şekil 5. Katılımcıların, "Edindiğiniz Deneyim Eve Döndüğünüzde Günlük Pratiğinizi Nasıl Etkileyecek?" Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

KAYNAKLAR

1. WONCA Global Family Doctor [Internet]. [Erişim tarihi: 2016 Mart 16]. Available from: <http://vdgm.woncaeurope.org/>
2. The Vasco da Gama Movement: For New and Future General Practitioners/ Family Physicians [Internet]. [erişim tarihi: 2016 Mart 16]. Available from: <http://www.vdgm.woncaeurope.org/>
3. Rigon S, Lygidakis C, Pettigrew L, Kallestrup P. International Exchanges in Family Medicine: the Hippokrates Exchange Programme. *Educ Prim Care*. 2015 Jul;26(4):282–4.
4. Barata AN, Rigon S. Family medicine 360°: Global exchanges in family medicine. *J Fam Med Prim care*. Jan;4(3):305–9.
5. Tekayak HV, Eraslan AM, İngilok S. Ülkemizin ilk Vasco da Gama Hareketi Konferans Değişim Programı Adana ' da düzenlendi. *Türk Aile Hek Derg*. 2015;19(3): i-iv .6. Çopurlar C, Öztürk Y. A Preconference Exchange Experience in Spain. *Turkish J Fam Med Prim Care*. 2014;8(4):133.
7. Onat T. Hırvatistan 2014 Değişim Programı Gözlemleri. *Türkiye Aile Hekim Derg*. 2014;18(3):1–2.
8. Pavlov R, Atalay S. Perceived benefits of mutual VdGM and Foundation for the Development of Family Medicine Exchange in Zagreb, Croatia? 20th WONCA Europe Conference, Istanbul,Turkey, October 22-25, 2015. Program book - TAHUD. 2015. p. 1639–41.
9. Jacobs F, Stegmann K, Siebeck M. Promoting medical competencies through international exchange programs: benefits on communication and effective doctor-patient relationships. *BMC Med Educ*. 2014 Jan;14:43.
10. Sassenberg K, Matschke C. The impact of exchange programs on the integration of the hostgroup into the self-concept. *Eur J Soc Psychol*. 2010;40:148–59.
11. Lee RLT, Pang SMC, Wong TKS, Chan MF. Evaluation of an innovative nursing exchange programme: health counselling skills and cultural awareness. *Nurse Educ Today*. 2007 Nov;27(8):868–77.
12. Lee N-J. The impact of international experience on student nurses' personal and professional development. *Int Nurs Rev*. 2004 Jun;51(2):113–22.
13. Maas LG. Benchmarking one's health care system: professional development through an international experience. *Nurse Educ Pract*. 2011 Sep;11(5):293–7.
14. Drain PK, Holmes KK, Skeff KM, et al. Global health training and international clinical rotations during residency: current status, needs, and opportunities. *Acad Med*. 2009 Mar;84(3):320–5.
15. Willoughby H, Welsh V, Attridge M, et al. The Leonardo Grant: an opportunity to undertake a Hippokrates Exchange Programme. *Br J Gen Pract*. 2012 Sep;62(602):486.
16. Matias C. The Beginning of a Journey: The Shipbuilders. In: Lopez R, Matias C, editors. *The Vasco da Gama Movement 10 Years Sailing, Much More to Discover*. Lisbon: APMGF – Portuguese Association of General Practice and Family Medicine; 2014. p. 10.